

Agata Balińska, Monika Kowalska

Turystyka jeździecka jako forma turystyki kwalifikowanej

Ekonomiczne Problemy Usług nr 78, 421-430

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Agata Balińska

Monika Kowalska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

TURYSTYKA JEŹDZIECKA JAKO FORMA TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

Wstęp

Od tysięcy lat człowiek korzysta z możliwości, jakie daje koń. W wyniku ewolucji powstało dziś wiele ras i rodzajów koni. Każda z nich znalazła dla siebie miejsce na świecie i przystosowała się do panujących warunków klimatycznych i środowiskowych. Każdy rodzaj i każda rasa odróżniają się od pozostałych przede wszystkim budową ciała i umaszczeniem. Wyróżnia się następujące główne rodzaje: konie gorącokrwiste, zimnokrwiste i kuce.

Koń, zwłaszcza zimnokrwisty, był i nadal jest wykorzystywany jako środek transportu lub siła pociągowa. Konie też są wykorzystywane w sporcie i rekreacji i są to głównie konie gorącokrwiste (konie wierzchowe). Kierunek ich rekreacyjnego wykorzystania z biegiem lat ulegał ewolucji, podobnie jak ewolucji uległa sama rekreacja.

Jeździectwo w Polsce ma bardzo długą tradycję i jest związane głównie z działaniami militarnymi. Stan rycerski i szlachta, która była podstawą militarną armii, opierali swą strategię prowadzenia wojny na uderzeniu konnicy. W kolejnych działaniach zbrojnych, włącznie z drugą wojną światową, konie wykorzystywano zarówno w działaniach zbrojnych jak i w transporcie broni, zaopatrzenia i rannych.

Jeździectwo jest dziś zarówno dyscypliną sportową, jak i turystyczno-rekreacyjną. Od kilkunastu lat rośnie zainteresowanie rekreacją konną. Dowodem na to jest rosnąca liczba stajni w pobliżu dużych miast i gospodarstw agroturystycznych. W jednych i drugich prowadzona jest nauka jazdy konnej i rekreacja konna. Koń wykorzystywany jest również jako środek terapeutyczny w hipoterapii. Turystyka konna jest powiązana z rekreacją konną. W jednym i drugim uczestniczą z reguły te same osoby. Trudno wyobrazić sobie, że na „wczasy w siodle” wybierają się osoby, które poza sezonem turystycznym w ogóle nie jeżdżą konno.

W artykule turystykę konną ukazano w kontekście turystyki kwalifikowanej. Celem artykułu jest przedstawienie powodów skłaniających i zniechęcających ludzi do uprawiania jeździectwa oraz określenie jego najbardziej popularnych form. Aby osiągnąć ten cel, zaprezentowano wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród stu respondentów, z których połowa uprawiała jeździectwo. Dobór próby był celowy¹.

1. Turystyka kwalifikowana a turystyka konna

Turystyka kwalifikowana rozpoczęła się w połowie XX wieku, kiedy powołano Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Dla odróżnienia aktywnych form wypoczynku (niebędących jednocześnie „czystym sportem”) od biernej turystyki masowej wprowadzono termin turystyka kwalifikowana. Sam termin doczekał się wielu definicji². Na potrzeby artykułu przyjęto za W.W. Gaworeckim, że „turystyka kwalifikowana jest czasową, dobrowolną, wymagającą przygotowania kondycyjnego i zawodowo-turystycznego, częstą zmianą miejsca w przestrzeni, połączoną ze zmianą codziennego trybu życia, zaspokojeniem potrzeb ruchu i wysiłku fizycznego, osobistego kontaktu z in-

¹ Wprawdzie uzyskane wyniki badań są reprezentatywne tylko dla objętej badaniami próby i nie mogą być podstawą do uogólnień na całą populację, ale wskazują na pewną specyfikę turystyki konnej. Są też punktem wyjścia dalszych badań w tym zakresie.

² Przegląd definicji zob. J. Merski, *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo WSE, Warszawa 2002, s. 8–9.

nym środowiskiem społecznym, przyrodniczym i kulturowym oraz potrzeb informacyjno-poznawczych”³.

Turystyka kwalifikowana jest najczęściej uprawiana na obszarach niezurbanizowanych, w bliskim kontakcie z przyrodą. Wymaga od uczestnika ruchu turystycznego przygotowania fizycznego i psychicznego oraz umiejętności posługiwania się sprzętem sportowym. Umiejętności te często muszą być potwierdzone stosowymi uprawnieniami formalnymi (stąd kwalifikacje). Turystyka kwalifikowana jest nie tylko konsumpcją dóbr i usług turystycznych, jak w przypadku turystyki masowej, ale przede wszystkim polega na aktywnym w niej uczestniczeniu.

Osoby uprawiające turystykę kwalifikowaną na ogół mają większy od przeciętnej zakres wiedzy o przyrodzie i wyższą wrażliwość „ekologiczną”. Rysując profil uczestnika turystyki kwalifikowanej, można powiedzieć, że jest to pasjonat, osoba odważna, ale realnie oceniająca sytuację. Od uczestnika turystyki kwalifikowanej wymaga się również dużej wiedzy ogólnej, między innymi na temat możliwości przetrwania w trudnych warunkach, w oddaleniu od osad ludzkich (np. sposobów określenia kierunków geograficznych, wykorzystania jadalnych części dziko rosnących roślin, przygotowania wody do picia, udzielenia pierwszej pomocy). Turystyka kwalifikowana pełni też funkcje poznawcze. Możemy powiedzieć, że jest aktywną formą krajoznawstwa.

Wśród dyscyplin turystyki kwalifikowanej J. Merski i W. Kurek wyróżniają turystykę jeździecką (konną)⁴. W odróżnieniu od jeździectwa sportowego, którego uczestnicy nastawieni są na zdobywanie coraz lepszych wyników oraz ciągłą rywalizację, turystyka konna polega na rekreacyjnej jeździe konnej i praktycznie nie występuje w niej element współzawodnictwa.

Jazda konna to jedna z trudniejszych form aktywności, w pewnym sensie jest dyscypliną elitarną. Oznacza to, że mogą ją uprawiać osoby należące do pewnego rodzaju „elity” charakterologicznej i osobowościowej (coraz rzadziej elity społeczno-finansowej). Dosiadając konia, niezależnie od wieku, jeździec powinien odpowiednio się zachowywać, zarówno w stosunku do zwierzęcia,

³ W.W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2000, s. 33. Turystyka kwalifikowana nazywana jest też aktywną, chociaż w literaturze przedmiotu nie ma zgodności, czy terminy te należy traktować jako synonimy, czy odnoszą się do form turystyki zróżnicowanych pod względem posiadanych kwalifikacji.

⁴ J. Merski, *op.cit.*, s. 104–128, W. Kurek, *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 246–257, 264–265.

jak i innych jeźdźców. Osoby jeżdżące konno powinny wyróżniać się przede wszystkim zdecydowaniem, odpowiedzialnością, obowiązkowością, rozsądkiem oraz dobrą sprawnością fizyczną.

Z turystyką konną związana jest jednak pewna specyfika, której nie odnajdzie się w żadnej innej dziedzinie sportu, rekreacji czy turystyki. Jest jedyną dyscypliną turystyki aktywnej, która uprawiana jest jednocześnie przez dwie żywe istoty: tj. konia i człowieka, stanowiące całość⁵.

Rozwój turystyki konnej zależy od wielu czynników, głównie od potrzeb turystycznych człowieka. Są one jednak zróżnicowane i to zarówno potrzeby aktywnego wypoczynku, kontaktu z koniem, jak i przynależności społecznej, samorealizacji czy prestiżu i uznania. Na rozwój tej formy rekreacji wpływa również jej dostępność finansowa i przestrzenna. Jazda konna nie należy do tanich form rekreacji, średnia cena godziny jazdy konnej wynosi 50 zł. Do tego należy dodać koszty związane z zakupem niezbędnego stroju jeździeckiego (toczek, bryczesy, buty do jazdy konnej, sztylpy itp.). Rozpiętość cenowa jest tu bardzo duża i zależy przede wszystkim od marki produktu i producenta oraz miejsca sprzedaży. Cena kompletu jeździeckiego dostępnego na polskim rynku mieści się w przedziale 300–7000 zł. Gdy jeździec decyduje się na zakup konia, koszty znacznie wzrastają. Obejmują cenę konia, rzędu końskiego oraz utrzymania konia (np. w pensjonacie dla koni) i leczenia. Jeżeli chodzi o dostępność przestrzenną, można przyjąć założenie, że im bliżej miejsca zamieszkania znajduje się ośrodek jeździecki, tym większa skłonność do korzystania z tego ośrodka. Jednak nie zawsze teza ta jest prawdziwa. Brak potrzeb w zakresie uprawiania rekreacji konnej powoduje bowiem, że osoby mieszkające w pobliżu ośrodków jeździeckich nie korzystają z nich. Z kolei silna potrzeba jazdy konnej sprawia, że nawet znaczna odległość nie jest w stanie zniechęcić amatorów jeździectwa.

Do uwarunkowań turystyki konnej można zaliczyć też elementy decydujące o rozwoju turystyki w ogólnym rozumieniu, na przykład czas wolny, urbanizację, politykę turystyczną państwa, rozwój środków transportu.

Turystyka konna pełni wszystkie funkcje turystyki kwalifikowanej: wypoczynkową, zdrowotną (w zakresie zdrowia fizycznego i psychicznego), kształ-

⁵ J. Lisowska, *Jazda konna, jako atrakcyjna oferta turystyczna*, w: *Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007–2013. Założenia teoretyczne jako inspiracja dla praktyki*, red. A. Dąbrowski, R. Rowiński, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2006.

ceniową, wychowawczą. Funkcja wychowawcza przejawia się w kształtowaniu właściwego stosunku do ludzi i przyrody. Turystyka konna kształtuje wrażliwość estetyczną uczestników, a nawet przyspiesza proces resocjalizacji.

Trudna do określenia jest skala rozwoju turystyki konnej w Polsce. Szacuje się, że obecnie liczba osób czynnie uprawiających jeździectwo wynosi około 100 tys. Ponad 4 tys. osób zarejestrowanych jest w Polskim Związku Jeździeckim, a około 95 tys. uprawia jeździectwo rekreacyjnie. Wskaźnikiem, który ukazuje także stopień zainteresowania tą formą spędzania wolnego czasu, jest liczba osób pobierających naukę jazdy konnej, szacowana na ponad 14 tys. rocznie⁶.

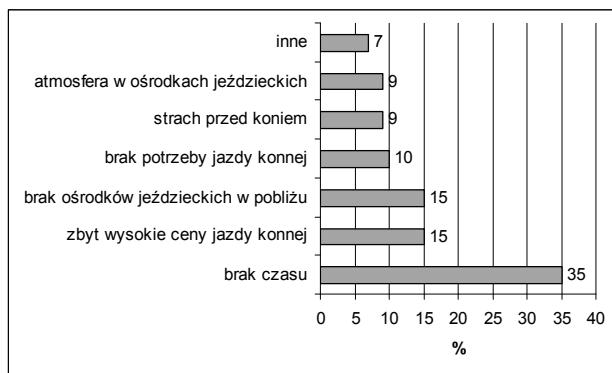
2. Turystyka konna w opinii respondentów

Badania empiryczne za pomocą ankiety przeprowadzono w 2009 roku. Wśród stu ankietowanych, z których połowa jeździła konno, większość stanowiły kobiety (69% badanych). W grupie 50 osób jeżdżących konno aż 44 to kobiety. W przypadku osób niejeżdżących konno próbę badawczą dobrano proporcjonalnie pod względem płci.

Wśród osób, które w okresie przeprowadzania badań nie uprawiały rekreacji konnej, aż 56% zadeklarowało zainteresowanie tą formą wypoczynku i były to głównie kobiety (60,1%). W badaniach postawiono pytanie o przeszkody uniemożliwiające uprawianie rekreacji konnej przez zainteresowane nią osoby oraz zniechęcające tych, którzy nie zadeklarowali chęci uprawiania rekreacji konnej.

Wśród powodów nieuprawiania rekreacji konnej respondenci wymieniali przede wszystkim brak czasu, brak w pobliżu miejsca zamieszkania ośrodków jeździeckich oraz zbyt wysokie ceny. W kategorii inne znalazły się odpowiedzi: przykre wspomnienia i doświadczenia związane z końmi, zapach koni, brak osoby, która zachęciłaby do jazdy konnej.

⁶ *Konie dają pracę*, materiały konferencyjne, Wydawnictwo Hippica Pro Patria, Poznań 2006, s. 3.

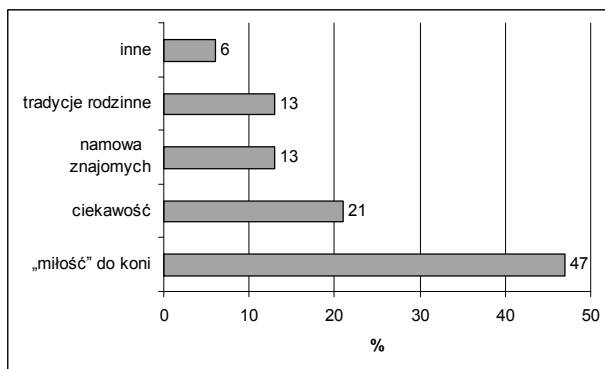
Wykres 1. Przyczyny nieuprawiania jeździectwa przez respondentów (N = 50)

Źródło: badania własne.

Kolejne pytania pozwoliły jednak na pewną weryfikację podanych odpowiedzi. Jedną z barier utrudniających udział w rekreacji konnej były zbyt wysokie ceny. Większość (82%) osób niejeżdżących konno nie orientowała się jednak w wysokości stawek za godzinę nauki jazdy konnej. Należy również podkreślić, że większość respondentów (70%) stwierdziła, że w pobliżu jest ośrodek jeździecki. W tej grupie znalazły się osoby, które zarówno chciałyby jeździć, jak i te, których jeździectwo w ogóle nie interesuje.

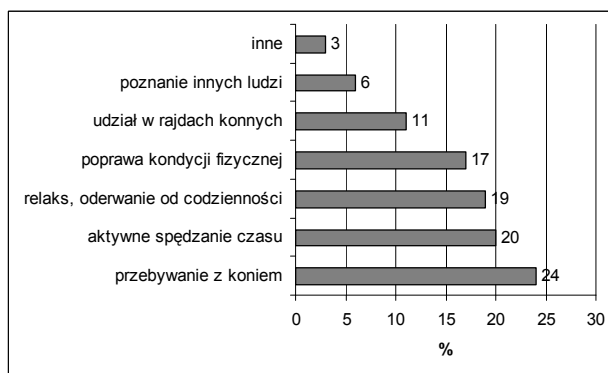
Jeździectwo często jest traktowane jako elitarna, a nawet snobistyczna forma rekreacji. Przedmiotem zainteresowań badawczych było zatem poznanie powodów, które skłoniły osoby jeżdżące konno do uprawiania tej formy rekreacji.

Głównym powodem nauki jazdy konnej była chęć kontaktu z końmi i sympatia do nich. Tylko dla jednej osoby podstawą decyzji o nauce jazdy konnej był prestiż. Zdobywanie umiejętności jazdy konnej nie kończy „przygody” człowieka z koniem. Przedmiotem zainteresowań badawczych były też przesłanki, które skłoniły respondentów do kontynuowania jeździectwa.

Wykres 2. Powody decydujące o nauce jazdy konnej (N = 50)

Źródło: badania własne.

Wykres 3. Powody kontynuowania jazdy konnej (N = 50)

Źródło: badania własne.

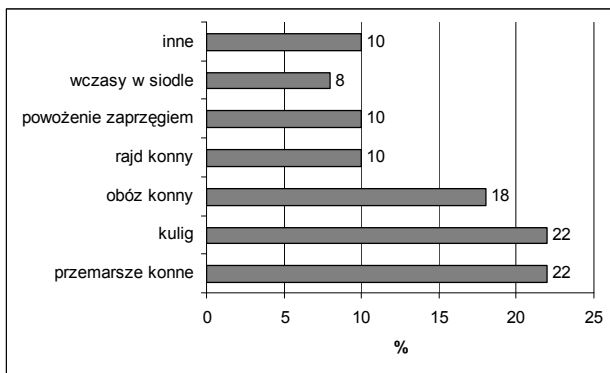
Podobnie jak w przypadku odpowiedzi na wcześniejsze pytanie tak i tu przeważała sympatia do koni. Należy też podkreślić, że respondenci postrzegali jazdę konną w kategoriach sportu i rekreacji.

Większość respondentów (60%) za lekcję jazdy konnej ponosiła opłaty w wysokości 25–35 zł. Pozostali podawali zarówno wyższe, jak i niższe stawki.

Jednym z czynników uprawiania jeździectwa była też dostępność przestrzeni, czyli odległość stadniny od miejsca zamieszkania. Osoby jeżdżące

konno najczęściej twierdziły (92% tej grupy), że ośrodek jeździecki znajduje się w pobliżu ich miejsca zamieszkania.

Poza jazdą na padoku czy w ujeżdżalni jeżdzący konno mają możliwość uczestniczenia w zorganizowanych i grupowych formach turystyki konnej. Wśród badanych dwie trzecie osób jeżdżących konno (66%) uczestniczyło w takich imprezach (wykres 4).

Wykres 4. Formy turystyki konnej uprawiane przez respondentów (N = 33)

Źródło: badania własne.

Najpopularniejszą formą rekreacji konnej uprawianą przez respondentów były kilkugodzinne przemarsze konne oraz kuligi w zimie. W kategorii inne znalazły się weekendy w siodle, konkursy, konne imprezy na orientację (INO konne). Na wybór tych form rekreacji konnej w dużym stopniu wpłynęła ich dostępność w ośrodkach jeździeckich, z których korzystali respondenci. Zdania respondentów na ten temat były podzielone: 42% uważało, że liczba ofert i ich zakres tematyczny są wystarczające, a 34% było przeciwnego zdania. Pozostałe osoby nie zastanawiały się nad tym.

Zakończenie

Turystyka konna jako forma turystyki kwalifikowanej stawia uczestnikom wysokie wymagania. Jest to głównie oferta dla osób, które czerpią przyjemność z kontaktu z koniem. Respondenci docenili również rekreacyjne walory jazdy konnej. Pomimo postrzegania jeździectwa jako rekreacji prestiżowej, tylko dla jednego respondenta to właśnie prestiż zdecydował o zainteresowaniu turystyką i rekreacją konną. Objęte badaniami osoby uprawiające rekreację konną chętnie uczestniczyły w różnych „impresach konnych”, a ich liczba i różnorodność niewątpliwie wpływały na atrakcyjność tej formy spędzania czasu wolnego. Rosnąca liczba ośrodków jeździeckich sprawia, że lepsza jest ich dostępność przestrzenna. Może to skłonić osoby dotychczas niejeżdżące konno z powodu braku ośrodków jeździeckich w pobliżu miejsca zamieszkania do zainteresowania właśnie tą formą wypoczynku. Jest to o tyle ważne, że turystyka konna pełni wszystkie funkcje turystyki kwalifikowanej, a ta jest uważana za kwintesencję współczesnej turystyki⁷.

Literatura

Gaworecki W.W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2000.

Konie dają pracę, Materiały konferencyjne, Wydawnictwo Hippica Pro Patria, Poznań 2006.

Kurek W., *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Lisowska J., *Jazda konna, jako atrakcyjna oferta turystyczna*, w: *Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007–2013. Założenia teoretyczne jako inspiracja dla praktyki*, red. A. Dąbrowski, R. Rowiński, Wydawnictwo AWF, Warszawa 2006.

Merski J., *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo WSE, Warszawa 2002.

⁷ W.W. Gaworecki, *op.cit.*, s. 30.

HORSE TOURISM AS A KIND OF QUALIFIED TOURISM**Summary**

This paper thesis concerns horse tourism as a kind of qualified tourism. The authors introduce and discuss findings of empirical research concerning the reasons for practicing or not practicing horse tourism.

Translated by Agata Balińska, Monika Kowalska